

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

8 päivänä syyskuuta 2010*

Asiassa C-409/06,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Verwaltungsgericht Köln (Saksa) on esittänyt 21.9.2006 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 9.10.2006, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Winner Wetten GmbH

vastaan

Bürgermeisterin der Stadt Bergheim,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot ja P. Lindh sekä tuomarit K. Schieman (esittelevä tuomari), A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, U. Löhmus, A. Ó Caoimh ja L. Bay Larsen,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

julkisasiamies: Y. Bot,
kirjaaja: hallintovirkamies N. Nanchev,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 9.12.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Winner Wetten GmbH, edustajinaan Rechtsanwalt O. Bludovsky ja Rechtsanwalt D. Pawlick,

- Bürgermeisterin der Stadt Bergheim, edustajinaan Rechtsanwalt M. Hecker, Rechtsanwalt M. Ruttig ja Rechtsanwalt H. Sicking,

- Saksan hallitus, asiamiehinään M. Lumma, C. Schulze-Bahr, B. Klein ja J. Möller,

- Belgian hallitus, asiamiehenään A. Hubert, sittemmin L. Van den Broeck, avustajinaan advocaat P. Vlaemminck ja advocaat S. Verhulst,

– Euroopan komissio, asiamiehinään E. Traversa ja K. Gross,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.1.2010 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 43 ja EY 49 artiklan tulkintaa sekä yhteisön oikeuden ensisijaisuuden periaatteeseen liittyviä seurauksia.

- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Winner Wetten GmbH (jäljempänä WW) ja Bürgermeisterin der Stadt Bergheim (Bergheimin kaupungin pormestari) ja joka koskee tämän jälkimmäisen päätöstä kieltää WW:tä harjoittamasta toimintaansa eli urheiluviedonlyöntien tarjoamista.

Asiaa koskevat kansalliset oikeussäännöt

Kansallinen säännöstö

- 3 Perustuslain (Grundgesetz) 12 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Kaikilla saksalaisilla on oikeus valita vapaasti ammattinsa, työpaikkansa ja koulutuspaikkansa. Ammatin harjoittamista voidaan säännellä lailla tai lain perusteella.”

- 4 Liittovaltion perustuslakituomioistuimesta annetun lain (Bundesverfassungsgerichtsgesetz) 31 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Bundesverfassungsgerichtin ratkaisut sitovat perustuslaissa tarkoitettuja liittovaltion ja osavaltioiden elimiä sekä kaikkia tuomioistuimia ja viranomaisia.

2) -- Bundesverfassungsgerichtin ratkaisu on yleisesti sitova -- kun Bundesverfassungsgericht toteaa, että laki on perustuslain mukainen tai että se on perustuslain vastainen tai mitätön. Jos laki todetaan perustuslain tai liittovaltion oikeuden muiden säännösten mukaiseksi tai vastaiseksi tai mitättömäksi, tuomion tuomiolauselman on julkaistava Bundesgesetzblattissa --”

- 5 Liittovaltion perustuslakituomioistuimesta annetun lain 35 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Bundesverfassungsgericht voi ratkaisussaan päättää, kuka panee sen täytäntöön; se voi myös yksittäistapauksissa säädellä sitä, millä tavalla täytäntöönpano toteutetaan.”

- 6 Rikoslain (Strafgesetzbuch) 284 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1) Joka järjestää tai ylläpitää julkisesti onnenpeliä ilman viranomaisten myöntämää lupaa tai toimittaa tätä tarkoitusta varten tarvittavia laitteita, on tuomittava vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi tai sakkoon.

--

- 3) Joka toimii 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa

1. ammattimaisesti --

--

on tuomittava vankeuteen vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

--”

- 7 Arpajaisia Saksassa koskevalla osavaltiosopimuksella (Staatsvertrag zum Lotteriewesen in Deutschland, jäljempänä LottStV), joka tuli voimaan 1.7.2004, osavaltiot loivat yhtenäiset puitteet onnenpelien kaupalliselle järjestämiselle, pelattavana pitämiseksi ja välittämiseksi kasinoja lukuun ottamatta.
- 8 LottStV:n 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”Osavaltiosopimuksen tarkoituksena on

1. suunnata väestön luonnollista peliviettiä säänneltyihin ja valvottuihin pelimuotoihin ja erityisesti välttää sen suuntautumista onnenpeleihin, joille ei ole myönnetty lupaa,
2. estää liiallinen houkuttelu pelaamiseen,
3. sulkea pois pelivietin hyödyntäminen yksityisessä tai kaupallisessa ansaitsemistarkoituksessa,

4. taata, että onnenpelit järjestetään sääntöjen mukaisesti ja ymmärrettävällä tavalla, sekä

5. taata, että merkittävä osa onnenpelien tuotosta käytetään julkisten tavoitteiden edistämiseen tai sellaisiin tarkoituksiin, jotka ovat verotuksellisesti etuoikeutussa asemassa yleisistä verosäännöksistä annetussa laissa tarkoitettulla tavalla.”

9 LottStV:n 5 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Edellä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden yhteydessä osavaltioilla on velvollisuus varmistaa onnenpelien riittävä tarjonta.

2. Lain perusteella osavaltiot voivat täyttää tämän tehtävän itse tai julkisoikeudellisen oikeushenkilöiden tai sellaisten yksityisoikeudellisten yhtiöiden välityksellä, jotka ovat suoraan tai välillisesti julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden määräysvallassa.”

- 10 Nordrhein-Westfalenin osavaltiossa (jäljempänä NRW) LottStV on pantu täytäntöön urheiluvedonlyöntejä koskevalla lailla (Sportwettengesetz Nordrhein-Westfalen), joka annettiin 3.5.1955 (jäljempänä SWG NRW) ja jonka 1 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Osavaltion hallitus voi antaa vedonlyöntiyrityksille luvan urheiluvedonlyöntitoiminnan harjoittamiseen. Kyseisten vedonlyöntiyritystoiminnan harjoittajina on oltava julkisoikeudellinen oikeushenkilö tai yksityisoikeudellinen oikeushenkilö, jonka enemmistön omistavat julkisoikeudelliset oikeushenkilöt. – –”

- 11 NRW:ssä on myönnetty ainoastaan yksi tämäntyyppinen lupa, ja luvan on saanut Westdeutsche Lotterie & Co. OHG.

Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antama tuomio

- 12 Bundesverfassungsgericht katsoi 28.3.2006 antamassaan tuomiossa säännöstöstä, jolla LottStV pannaan täytäntöön Baijerin osavaltiossa, että kyseisessä osavaltiossa olemassa olevalla julkisella urheiluvedonlyöntimonopolilla rikotaan perustuslain 12 §:n 1 momenttia, jossa taataan ammatin harjoittamisen vapaus. Kyseinen tuomioistuimien katsoi muun muassa, että kun kyseisessä monopolissa suljetaan pois yksityisten toimijoiden vedonlyöntitoiminnan järjestäminen ilman, että siihen liittyy säännöstöä, joka on omiaan varmistamaan rakenteellisesti ja asiallisesti sekä oikeudellisella että tosiasiallisella tasolla, että sillä todella pyritään pelihimon vähentämistä ja peliriippuvuuden torjumista koskevaan tavoitteeseen, se loukkaa suhteettomasti tällä tavalla taattua ammatin harjoittamisen vapautta.

- 13 Korostettuaan, että lainsäätäjällä on useita keinoja tällä tavalla todetun perustuslain vastaisuuden korjaamiseen, eli joko monopolin järjestelmällinen organisointi edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi tai sellaisten lupaehtojen vahvistaminen lailla, jotka koskevat yksityisten yhtiöiden kaupallisesti tapahtuvaa vedonlyöntien järjestämistä, Bundesverfassungsgericht päätti olla kumoamatta asianomaista säännöstöä ja pysyttää sen vaikutukset 31.12.2007 saakka ja se täsmensi, että kyseiseen päivämäärään mennessä lainsäätäjän oli pitänyt käyttää harkintavaltaansa ja muuttaa perustuslain vastaisiksi katsottuja sääntöjä siten, että niiden perustuslainmukaisuus taataan.
- 14 Bundesverfassungsgericht katsoi myös, että olemassa oleva oikeudellinen tilanne voitiin kuitenkin pysyttää tällä tavoin tilapäisesti ainoastaan sillä edellytyksellä, että saatiin viipymättä aikaan tiettyä johdonmukaisuutta pelihimon rajoittamisen ja peliriippuvuuden torjumisen tavoitteiden sekä monopolin varsinaisen käytön välille. Asetetun siirtymäajan kuluessa oli erityisesti kiellettyä lisätä vedonlyöntitarjontaa ja harjoittaa mainontaa, joka ylittää tiedottamisen tarjottujen vedonlyöntien luonteesta ja toimintatavasta. Lisäksi oli välittömästi ryhdyttävä aktiiviseen tiedottamistoimintaan vedonlyönteihin liittyvistä vaaroista.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 15 WW:llä on Bergheimissa (Saksa) liiketila, jossa se harjoittaa urheiluvedonlyöntien välitystoimintaa Tipico Co. Ltd:n, joka on Maltalle sijoittautunut yhtiö, lukuun.
- 16 Bürgermeisterin der Stadt Bergheim kielsi 28.6.2005 tekemällään päätöksellä WW:tä harjoittamasta tätä toimintaa sen liiketilan sulkemisen ja sinetöimisen uhalla.

- 17 Landrat des Rhein-Erft-Kreises (Rhein-Erftin piirikunnan piirineuvos) hylkäsi 22.9.2005 tekemällään päätöksellä WW:n tekemän oikaisuvaatimuksen 28.6.2005 tehdystä päätöksestä, koska jos WW ei kyseisellä toiminnalla syylistynytään avunantoon onnenpelien järjestämisessä, joka on rikoslain 284 §:n mukaista rangaistavaa toimintaa, se syylistyi ainakin SWG NRW:n 1 §:n, jonka mukaan kaikkien urheiluedonlyöntien järjestäminen edellyttää NRW:n ennakolta myöntämän luvan saamista, rikkomiseen.
- 18 WW nosti Verwaltungsgericht Kölnissä (Kölnin hallintotuomioistuin) kanteen kyseisestä päätöksestä ja 28.6.2005 tehdystä päätöksestä ja väitti, että NRW:ssä voimassa oleva julkinen urheiluedonlyöntimonopoli, johon näissä toimissa tukeudutaan, on ristiriidassa EY 49 artiklassa taatun palvelujen tarjoamisen vapauden kanssa.
- 19 Verwaltungsgericht Köln toteaa, että WW:llä tai Tipico Co. Ltd:llä ei ole SWG NRW:n 1 §:n mukaisesti vaadittua lupaa pääasiassa kyseessä olevan toiminnan harjoittamiseen ja että tällaista lupaa ei sitä paitsi voida niille myöntää NRW:ssä voimassa olevassa säännöstössä asetetun monopolin olemassaolon vuoksi.
- 20 Verwaltungsgericht Köln katsoo tämän osalta kuitenkin, että asiassa C-243/01, Gambelli ym., 6.11.2003 annetusta tuomiosta (Kok., s. I-13031) ilmenee, että kyseisen monopolin kaltainen rajoittava toimenpide ei voi esillä olevassa asiassa olla oikeutettua sen väitetyn tavoitteen valossa, joka koskee peleihin liittyvään liialliseen tuhlaamiseen houkuttelun estämistä ja peliriippuvuuden torjumista, koska on kiistatonta, että kansalliset toimijat, joilla on lupa järjestää urheiluedonlyöntejä, rohkaisevat niihin osallistumiseen ja että näin ollen kyseinen toimenpide ei myötävaikuta vedonlyöntitoiminnan rajoittamiseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla.

- 21 Edellä mainitusta Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antamasta tuomiosta, joka on annettu Baijerin osavaltion säännöstöstä, ja vastaavasta päätöksestä, jonka sama tuomioistuin teki 2.8.2006 NRW:n tähän verrattavissa olevasta säännöstöstä, ilmenee Verwaltungsgericht Kölnin mukaan, että tässä jälkimmäisessä osavaltiossa voimassa oleva julkinen urheiluveto- ja pelimonopoli on perustuslain 12 §:n 1 momentin vastainen, koska voimassa oleva säännöstö ei ole omiaan takaamaan oikeudellisesti eikä tosiasiallisesti, että sillä todella pyritään pelihimon vähentämistä ja peliriippuvuuden torjumista koskevaan tavoitteeseen.
- 22 Sen mukaan Bundesverfassungsgericht korosti kyseisessä tuomiossa lisäksi nimenomaisesti, että edellä mainittuun perustuslain säännökseen ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja erityisesti edellä mainitussa asiassa Gambelli ym. annettuun tuomioon perustuvat vaatimukset ovat tämän osalta samat.
- 23 Verwaltungsgericht Kölnin mukaan kaikesta edellä esitetystä seuraa, että NRW:ssä olemassa olevaa monopolia on pidettävä sekä yhteisön oikeuden että perustuslain vastaisena, kuten Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfalenin ylin hallintotuomioistuin) on sen mukaan sitä paitsi myös jo katsonut.
- 24 Tämän jälkimmäisen tuomioistuimen mukaan se, että Westdeutsche Lotterie & Co. OHG on edellä mainitun Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antaman tuomion julistamisen jälkeen pyrkinyt muuttamaan käytäntöään Bundesverfassungsgerichtin asettamien siirtymäkauden vaatimusten, jotka esitettiin tämän tuomion 14 kohdassa, täyttämiseksi, ei riitä tämän yhteisön oikeuden laiminlyönnin päättämiseen, koska tätä varten tarvitaan voimassa olevien oikeussääntöjen muuttamista.

- 25 Verwaltungsgesicht Köln huomauttaa kuitenkin, että huolimatta siitä, että Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen katsoi, että NRW:n säännöstö ei ole yhteisön oikeuden mukainen, tämä jälkimmäinen tuomioistuin katsoi, että siihen on sovellettava samoja siirtymätoimenpiteitä, joista Bundesverfassungsgericht päätti edellä mainitussa 28.3.2006 antamassaan tuomiossa, eli – kuten tämän tuomion 13 ja 14 kohdasta ilmenee – sen vaikutusten pysyttämistä 31.12.2007 saakka.
- 26 Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalenin mukaan oikeusvarmuuden yleinen periaate ja tarve olla luomatta oikeusaukkoa, joka uhkaisi olennaista yleistä etua, edellyttivät itse asiassa kyseisen edun asettamista tilapäisesti sen edun edelle, joka yksityisillä vedonlyöntien tarjoajilla on päästä vapaasti markkinoille, siten, että vahvistettiin yhteisön oikeuden ensisijaisuuden periaatteesta poiketen siirtymäaika, jonka kuluessa asianomaista säännöstöä voitiin edelleen soveltaa.
- 27 Verwaltungsgesicht Kölnillä on epäilyjä tällaisen siirtymäajan käyttöönoton yhteensopivuudesta niiden vaatimusten kanssa, jotka perustuvat yhteisön oikeuden ensisijaisuuden periaatteeseen, joka edellyttää ehdottomasti, että EY 43 tai EY 49 artiklan kanssa ristiriidassa oleva kansallinen säännöstö jätetään välittömästi soveltamatta, kuten ilmenee asiassa 106/77, Simmenthal, 9.3.1978 annetusta tuomiosta (Kok., s. 629, Kok. Ep. IV, s. 73).
- 28 Tässä tilanteessa Verwaltungsgesicht Köln on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko EY 43 ja EY 49 artiklaa tulkittava siten, että valtion urheiluvedonlyöntimonopolia koskevaa kansallista lainsäädäntöä, joka sisältää lainvastaisia rajoituksia

EY 43 artiklassa vahvistettuun sijoittautumisvapauteen ja EY 49 artiklassa vahvistettuun palvelujen tarjoamisen vapauteen, koska sillä ei edistetä johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla vedonlyöntitoiminnan rajoittamista yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön (em. asia Gambelli ym.) mukaisesti, voidaan edelleen poikkeuksellisesti soveltaa siirtymäajan välittömästi sovellettavan yhteisön lainsäädännön lähtökohtaisesta ensisijaisuudesta huolimatta?

- 2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, minkä edellytysten on täyttyttävä, jotta tästä ensisijaisuuden periaatteesta voidaan poiketa, ja miten siirtymäaika on määritettävä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tutkittavaksi ottaminen

- 29 Norjan hallitus katsoo, että ennakkoratkaisukysymykset ovat luonteeltaan hypoteettisia. Ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdystä päätöksestä nimittäin ilmenee sen mukaan, että tutkimatta itse NRW:ssä käyttöön otettua monopolia yhteisön oikeuden valossa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin olettaa, että kyseinen monopoli on ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen sääntöjen kanssa, tyytymällä viittaamaan edellä mainittuun Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antamaan tuomioon. Yhtäältä kyseisessä tuomiossa Bundesverfassungsgericht totesi sen mukaan nimenomaisesti, että sillä ei ollut toimivaltaa lausua siitä, oliko asianomainen monopoli yhteisön oikeuden mukainen. Toisaalta se, että Bundesverfassungsgericht katsoi, että kyseinen monopoli oli perustuslain vastainen, ei vaikuta mitenkään siihen, että se ei mahdollisesti ole yhteisön oikeuden mukainen.

- 30 Saksan ja Belgian hallitus sekä Euroopan komissio väittivät puolestaan, että sen sijaan, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin päätteli, että pääasiassa kyseessä oleva monopoli ei ole yhteisön oikeuden mukainen yksinomaan Bundesverfassungsgerichtin edellä mainitussa 28.3.2006 antamassaan tuomiossa esittämien toteamusten perusteella, sen olisi pitänyt tutkia, jatkuiko tämä tilanne, kun otetaan huomioon tämän tuomion 14 kohdassa kuvaillut edellytykset, jotka Bundesverfassungsgericht tässä ratkaisussa asetti sille, että asianomaisen säännösten vaikutukset pysytetään tilapäisesti.
- 31 Belgian hallitus ja komissio katsovat, että tällaisen tutkimuksen puuttuessa ennakkoratkaisukysymysten merkitystä pääasian riidan ratkaisemiseksi ei ole osoitettu. Saksan hallitus ehdottaa puolestaan, että unionin tuomioistuin muotoilee ennakkoratkaisukysymykset uudelleen ja vastaa niihin, että tällä tavoin tilapäisesti uudelleen järjestelty monopoli on niiden vaatimusten mukainen, jotka edellä mainitussa asiassa Gambelli ym. annettussa tuomiossa asetetaan.
- 32 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin halusi reagoida näihin huomautuksiin, ja se lähetti unionin tuomioistuimelle 11.5.2007 päivätyn kirjeen, jossa se täsmensi, että voidakseen ratkaista pääasian sen on otettava huomioon oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, joka vallitsi pääasiassa kyseessä olevan päätöksen tekohetkellä eli 22.9.2005, joten edellä mainitun Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antaman tuomion seurauksena tehtyjä mahdollisia muutoksia ei voida ottaa huomioon pääasian ratkaisemiseksi.
- 33 Tämän kirjeen sisällön valossa unionin tuomioistuin lähetti työjärjestyksensä 104 artiklan 5 kohdan perusteella 16.7.2008 ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle kirjeen, jossa se kehotti tätä ilmoittamaan sille, oliko vastaus ennakkoratkaisukysymyksiin edelleen tarpeen pääasian ratkaisemiseksi Bundesverfassungsgerichtin 22.11.2007 antamassa ratkaisussa tällä välin esittämien täsmennysten valossa. Kyseisessä ratkaisussa Bundesverfassungsgericht katsoi säännöstöstä, josta oli kyse asiassa, joka johti sen edellä mainittuun, 28.3.2006 antamaan tuomioon, että tämän

säännösten vaikutusten pysyttäminen, mistä kyseisessä tuomiossa päätettiin, ei ollut omiaan poistamaan ennen kyseisen tuomion antamista tehtyjen hallinnollisten päätösten ristiriitaisuutta perustuslain kanssa.

- ³⁴ Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmensi 8.8.2008 antamassaan vastauksessa, että vastaus ennakkoratkaisukysymyksiin oli edelleen tarpeen, koska toisin kuin se oli aiemmin todennut, sen oli otettava huomioon oikeudellinen ja tosiasiallinen tilanne, joka vallitsi 31.12.2007, lausuaakseen pääasiassa kyseessä olevan päätöksen laillisuudesta. Sen mukaan oikeuskäytäntö oli nimittäin kehittynyt siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen päätöksen laillisuutta oli vastaisuudessa tarkasteltava ottaen huomioon päivä, jona tuomioistuin antaa ratkaisunsa. Pääasiassa huomioon otettava päivämäärä on kuitenkin sen mukaan 31.12.2007, koska uusi säännöstö, joka on olennaisesti erilainen aikaisempaan säännöstöön nähden ja jolla ei ole minkäänlaista taannehtivaa vaikutusta, tuli voimaan 1.1.2008.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

- ³⁵ Ensiksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen asiana ei ole ottaa kantaa kansallisten säännösten tulkintaan, koska tämä kuuluu kansallisten tuomioistuinten yksinomaiseen toimivaltaan. Kun näin ollen kansallinen tuomioistuin saattaa asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi ennakkoratkaisupyynnöllä, unionin tuomioistuimen on pitädyttävä kansallisen oikeuden tulkinnassa, jonka kyseinen tuomioistuin on sille esittänyt (asia C-115/08, ČEZ, tuomio 27.10.2009, Kok., s. I-10265, 57 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 36 Toiseksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 267 artiklassa käyttöön otetussa menettelyssä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Kun esitetyt kysymykset koskevat unionin oikeuden tulkintaa, unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi lähtökohtaisesti ratkaistava ne (ks. mm. asia C-379/98, PreussenElektra, tuomio 13.3.2001, Kok., s. I-2099, 38 kohta ja asia C-169/07, Hartlauer, tuomio 10.3.2009, Kok., s. I-1721, 24 kohta).
- 37 Kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastaamasta kieltäytyminen on mahdollista ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä unionin oikeuden tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen tai jos unionin tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. em. asia PreussenElektra, tuomion 39 kohta ja em. asia Hartlauer, tuomion 25 kohta).
- 38 Ennakkoratkaisupyynnön esittämisen oikeutuksena ei nimittäin ole intressi saada neuvoa-antavia lausuntoja yleisistä tai hypoteettisista kysymyksistä vaan se, että kysymys on tarpeen riita-asian todelliseksi ratkaisemiseksi (ks. mm. asia C-459/07, Elshani, tuomio 2.4.2009, Kok., s. I-2759, 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 39 Näiden eri seikkojen osalta on kuitenkin muistutettava ensiksi, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen tehtävien jaon valossa ei voida edellyttää, että ennen kuin kansallinen tuomioistuin esittää ennakkoratkaisupyynnön unionin tuomioistuimelle, se tekee kaikki sille sen tuomioistuintehdävän perusteella kuuluvat tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevat arvioinnit. On nimittäin riittävää, että ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee pääasian kohde ja yhteisön oikeusjärjestyksen kannalta merkityksellisimmät seikat, jotta jäsenvaltiot voivat esittää huomautuksensa Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklan mukaisesti ja osallistua tehokkaasti menettelyyn unionin tuomioistuimessa (ks.

asia C-42/07, Liga Portuguesa de Futebol Profissional ja Bwin International, tuomio 8.9.2009, Kok., s. I-7633, 41 kohta).

- 40 Toiseksi on todettava, että ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdyssä päätöksessä olevista täsmennyksistä ilmenee, että Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen, joka on tuomioistuimien, joka lausuu valituksista, jotka on tehty ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamista ratkaisuksista, on jo katsonut yhtäältä, että pääasiassa kyseessä oleva monopoli ei ole unionin oikeuden mukainen, ja toisaalta, että edellä mainitussa Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antamassa tuomiossa asetetut siirtymäkauden vaatimukset, jotka toistettiin tämän tuomion 14 kohdassa, eivät voi riittää poistamaan tällaista ristiriitaa unionin oikeuden kanssa.
- 41 Kaiken edellä esitetyn valossa ei ole ilmeistä, että pyydetyllä tulkinnalla ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen tai että kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen. Tästä seuraa, että ennakkoratkaisukysymykset on otettava tutkittavaksi.

Asian kannalta merkityksellisten unionin oikeuden määräysten yksilöinti

- 42 Komissio on esittänyt epäilyjä sen viittauksen merkityksellisyydestä, joka ensimmäisessä kysymyksessä tehdään EY 43 artiklaan, ja se väittää, että yksinomaan EY 49 artiklaa sovelletaan pääasiassa kyseessä olevan kaltaiseen tilanteeseen.

- 43 Tämän osalta on muistutettava, kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että toiminta, jossa käyttäjien annetaan vastiketta vastaan osallistua rahapeliin, on EY 49 artiklassa tarkoitettua palvelutoimintaa (ks. mm. asia C-275/92, Schindler, tuomio 24.3.1994, Kok., s. I-1039, Kok. Ep. XV, s. I-79, 25 kohta ja asia C-67/98, Zenatti, tuomio 21.10.1999, Kok., s. I-7289, 24 kohta). Sama koskee rahapelien mainostamista ja välittämistä, koska tällainen toiminta on ainoastaan niiden pelien, joihin se liittyy, järjestämiseen ja toimintaan liittyvä konkreettinen yksityiskohta (ks. mm. em. asia Schindler, tuomion 22 ja 23 kohta).
- 44 Pääasiassa kyseessä olevan kaltaiset palvelut voivat näin ollen kuulua EY 49 artiklan soveltamisalaan, jos ainakin yksi palvelujen tarjoajista on sijoittautunut muuhun kuin siihen jäsenvaltioon, jossa palvelu tarjotaan, kuten on pääasiassa (ks. mm. em. asia Zenatti, tuomion 24 kohta), paitsi jos näihin palveluihin sovelletaan EY 43 artiklaa.
- 45 EY 43 artiklasta on muistutettava, että tässä määräyksessä kielletään rajoitukset, jotka koskevat jäsenvaltion kansalaisen vapautta sijoittautua toisen jäsenvaltion alueelle, mukaan lukien rajoitukset, jotka estävät perustamasta kauppaedustajan liikkeitä, sivuliikkeitä ja tytäryhtiöitä (ks. em. asia Gambelli ym., tuomion 45 kohta).
- 46 Oikeuskäytännöstä ilmenee tämän osalta, että sijoittautumisen käsite on hyvin laaja ja se merkitsee yhteisön kansalaisen mahdollisuutta osallistua pysyvästi ja jatkuvasti muun kuin sen jäsenvaltion, josta hän on peräisin, taloudelliseen elämään ja hyötyä tästä osallistumisesta edistään näin itsenäisten ammattien harjoittamisen alalla taloudellista ja sosiaalista vuorovaikutusta Euroopan yhteisössä (ks. mm. asia C-55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995, Kok., s. I-4165, 25 kohta). Se, että jäsenvaltioon sijoittautunut yritys on pysyvästi läsnä toisessa jäsenvaltiossa, voi näin ollen kuulua perustamissopimuksen sijoittautumisvapautta koskevien määräysten soveltamisalaan siinäkin tapauksessa, ettei kyseistä läsnäoloa ole toteutettu sivuliikkeen tai kauppaedustajan liikkeen muodossa, vaan se hoidetaan yksinkertaisesti toimistossa, jota johtaa mahdollisesti itsenäinen henkilö, jolla on kuitenkin valtuudet toimia pysyvästi

tämän yrityksen puolesta samoin kuin toimisi kauppaedustajan liike (ks. asia 205/84, komissio v. Saksa, tuomio 4.12.1986, Kok., s. 3755, Kok. Ep. VIII, s. 769, 21 kohta).

- 47 Pelien ja vedonlyöntien alan osalta yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainituksa asiassa Gambelli ym. antamassaan tuomiossa, että EY 43 artiklaa sovelletaan tilanteeseen, jossa tiettyyn jäsenvaltioon sijoittautuneen yrityksen läsnäolo toisessa jäsenvaltiossa perustuu kaupallisiin sopimuksiin, joita se on tehnyt talouden toimijoiden tai välittäjien kanssa sellaisten tiedonvälityskeskusten perustamisesta, joissa tarjotaan käyttäjien saataville televiestimiä ja kerätään ja kirjataan lyötävät vedot ja välitetään ne kyseiselle yritykselle. Kun yritys harjoittaa vetojen keräämistöimintää tällaisen toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneista liikkeistä muodostuvan organisaation välityksellä, näiden liikkeiden toimintaa koskevat rajoitukset muodostavat esteen sijoittautumisvapaudelle (ks. em. asia Gambelli ym., tuomion 14 ja 46 kohta sekä yhdistetyt asiat C-338/04, C-359/04 ja C-360/04, Placanica ym., tuomio 6.3.2007, Kok., s. I-1891, 43 kohta).
- 48 Esillä olevassa asiassa ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdyssä päätöksessä olevien tietojen, jotka koskevat Tipico Co. Ltd:n ja WW:n välistä suhdetta, perusteella ei voida vahvistaa eikä sulkea pois sitä, että tätä jälkimmäistä on pidettävä EY 43 artiklassa tarkoitettuna tytäryhtiönä, sivuliikkeenä tai kauppaedustajan liikkeenä.
- 49 Tässä tilanteessa on muistutettava, että SEUT 267 artiklassa, joka perustuu kansallisten tuomioistuimien ja unionin tuomioistuimen tehtävien selkeään jakoon, tarkoitettussa menettelyssä pääasian tosiseikaston arvioiminen kuuluu yksinomaan kansallisen tuomioistuimen toimivaltaan (ks. mm. asia C-326/00, IKA, tuomio 25.2.2003, Kok., s. I-1703, 27 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 50 Lisäksi on niin, kuten tämän tuomion 36 kohdassa muistutettiin, että yksinomaan kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen unionin tuomioistuimelle esittämällä kysymyksillä merkitystä asian kannalta.
- 51 Näin ollen ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on määritettävä esillä olevan asian olosuhteiden valossa, kuuluuko pääasiassa kyseessä oleva tilanne EY 43 vai EY 49 artiklan soveltamisalaan.
- 52 Edellä esitetyn valossa ennakkoratkaisukysymyksiä on tarkasteltava samanaikaisesti sekä EY 43 artiklan että EY 49 artiklan valossa.

Pääasia

Ensimmäinen kysymys

- 53 Aluksi on muistutettava, kuten vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatteesta seuraa, että välittömästi sovellettavat perustamissopimuksen määräykset ja toimielinten antamat säännökset aiheuttavat suhteessaan jäsenvaltioiden sisäiseen oikeuteen sen, että nämä oikeussäännöt jo pelkällä voimaantulollaan estävät kaikkien niiden kanssa ristiriidassa olevien kansallisten säännösten soveltamisen (ks. mm. em. asia Simmenthal, tuomion 17 kohta ja asia C-213/89, Factortame ym., tuomio 19.6.1990, Kok., s. I-2433, Kok. Ep. X, s. 453, 18 kohta).

- 54 Kuten unionin tuomioistuin on korostanut, välittömästi sovellettavien unionin oikeuden sääntöjen, joiden perusteella syntyy välittömästi oikeuksia ja velvollisuuksia kaikille, joita ne koskevat, riippumatta siitä, onko kyse jäsenvaltioista tai yksityisistä oikeussubjekteista, jotka ovat osapuolia oikeussuhteissa, joihin sovelletaan unionin oikeutta, on aikaansaatava täydet vaikutuksensa yhdenmukaisella tavalla kaikissa jäsenvaltioissa näiden oikeussääntöjen voimaantulosta lähtien ja koko niiden voimaolon ajan (ks. vastaavasti em. asia Simmenthal, tuomion 14 ja 15 kohta ja em. asia Factortame ym., tuomion 18 kohta).
- 55 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että EY 10 artiklassa määrättyä yhteistyöperiaatetta soveltaen kaikkien kansallisten tuomioistuinten velvollisuutena on niiden toimivaltaan kuuluvissa asioissa jäsenvaltion elimen ominaisuudessa soveltaa välittömästi sovellettavissa olevaa unionin oikeutta kokonaisuudessaan ja suojata unionin oikeudessa yksityisille annettuja oikeuksia ja jättää soveltamatta kaikkia sellaisia kansallisia oikeussääntöjä, jotka mahdollisesti ovat ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, riippumatta siitä, onko nämä kansalliset oikeussäännöt annettu aikaisemmin vai myöhemmin kuin kyseinen unionin oikeussääntö (ks. vastaavasti mm. em. asia Simmenthal, tuomion 16 ja 21 kohta ja em. asia Factortame ym., tuomion 19 kohta).
- 56 Kaikesta edellä esitetystä seuraa, että unionin oikeuden luonteesta johtuvien vaatimusten kanssa ovat yhteensopimattomia kaikki sellaiset kansallisen oikeusjärjestyksen oikeussäännöt tai lainsäädännölliset, hallinnolliset taikka tuomioistuinten käytännöt, jotka heikentäisivät unionin oikeuden tehokkuutta estämällä sen, että unionin oikeuden soveltamiseen toimivaltainen tuomioistuin voi jo unionin oikeuden soveltamisajankohtana tehdä kaiken tarpeellisen sellaisten kansallisten säännösten syrjäyttämiseksi, jotka mahdollisesti estävät välittömästi sovellettavien unionin oikeussääntöjen täyden tehokkuuden (em. asia Simmenthal, tuomion 22 kohta ja em. asia Factortame ym., tuomion 20 kohta).
- 57 Yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että näin olisi muun muassa silloin, kun siinä tilanteessa, että unionin oikeussäännöt ja myöhemmin annettu kansallinen laki ovat ristiriidassa, tämän ristiriidan ratkaiseminen kuuluisi sen tuomioistuimen sijasta, jonka tehtävänä on varmistaa unionin oikeuden soveltaminen, jollekin muulle elimelle, jolla olisi tältä osin omaa harkintavaltaa, vaikka tästä aiheutuva este unionin

oikeuden täydelle tehokkuudelle olisikin vain väliaikainen (em. asia Simmenthal, tuomion 23 kohta).

- 58 On lisäksi muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tehokasta oikeussuojaa koskeva periaate on jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johtuva unionin oikeuden yleinen periaate, joka on vahvistettu ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun yleissopimuksen 6 ja 13 artiklassa ja joka on myös ilmaistu Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklassa, ja että jäsenvaltioiden tuomioistuinten on tältä osin EY 10 artiklassa vahvistetun yhteistyöperiaatteen mukaisesti varmistettava yksityisillä oikeussubjekteilla unionin oikeuden perusteella olevien oikeuksien oikeussuoja (asia C-432/05, Unibet, tuomio 13.3.2007, Kok., s. I-2271, 37 ja 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 59 Esillä olevassa asiassa on todettava, että kun Bundesverfassungsgericht katsoi edellä mainitussa 28.3.2006 antamassaan tuomiossa ja edellä mainitussa 2.8.2006 tekemässään päätöksessä, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa monopolissa ei oteta huomioon perustuslain vaatimuksia, se ei lausunut siitä, onko tämä monopoli yhteisön oikeuden mukainen, vaan se päinvastoin korosti kyseisessä tuomiossa, että se katsoi, ettei sillä ollut kyseisessä tapauksessa toimivaltaa tähän.
- 60 Kun Bundesverfassungsgericht oli todennut tämän ristiriidan perustuslain kanssa, se päätti tämän tuomion 13 ja 14 kohdassa esitetyillä edellytyksillä pysyttää tilapäisesti kyseistä monopolia koskevan kansallisen säännösten vaikutukset, ja tältä osin tämän tuomion 53–58 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä ilmenee, että tämä seikka ei voi estää kansallista tuomioistuinta, joka toteaa, että tämä säännöstö on ristiriidassa EY 43 ja EY 49 artiklan kaltaisten unionin oikeuden määräysten kanssa, joilla on välitön oikeusvaikutus, päättämästä unionin oikeuden ensisijaisuutta koskevan periaatteen mukaisesti olla soveltamatta kyseistä säännöstöä sen ratkaistavana olevassa

asiassa (ks. vastaavasti asia C-314/08, Filipiak, tuomio 19.11.2009, Kok., s. I-11049, 84 kohta).

- 61 Ei nimittäin voida hyväksyä sitä, että kansallisen oikeuden säännöt, edes perustuslailiset säännöt, loukkaisivat unionin oikeuden yhtenäisyyttä ja tehokkuutta (ks. vastaavasti asia 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, tuomio 17.12.1970, Kok., s. 1125, Kok. Ep. I, s. 501, 3 kohta).
- 62 Ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdystä päätöksestä ja itse ensimmäisen ennakkoratkaisukysymyksen sanamuodosta ilmenee, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyrkii myös selvittämään, voidaanko yleisemmin ja siis Bundesverfassungsgerichtin 28.3.2006 antamasta tuomiosta riippumatta todeta, että kun kansallisen säännöstön katsotaan olevan EY 43 ja EY 49 artiklan vastainen, sen syrjäyttämistä ensisijaisuuden periaatteen perusteella lykätään ajaksi, jota tarvitaan siihen, että tämä säännöstö on saatettu perustamissopimuksen kyseisten määräysten mukaiseksi. Kuten tämän tuomion 26 kohdasta ilmenee, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin itse asiassa esitti tämän kysymyksen muun muassa siihen seikkaan liittyen, että vaikka Oberverwaltungsgericht Nordrhein-Westfalen katsoi, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella pääasiassa kyseessä oleva säännöstö oli ristiriidassa EY 43 ja EY 49 artiklan kanssa, se totesi, että tällainen lykkäys oli perusteltua kyseisen säännöstön osalta siksi, että pakottavien syiden, jotka liittyvät yhteiskuntajärjestyksen ja kansalaisten suojaamiseen rahapeleihin liittyviltä vaaroilta, takia on estettävä tilanne, jossa säännöstön välitön syrjäyttäminen aiheuttaisi oikeusaukon.
- 63 Kaikki huomautuksia esittäneet jäsenvaltiot ovat lähinnä väittäneet, että sellaisen periaatteen hyväksyminen, joka sallisi poikkeustilanteissa välittömästi sovellettavan unionin oikeussäännön vastaiseksi katsotun kansallisen säännön vaikutusten tilapäisen pysyttämisen, olisi oikeutettua, kun sovellettaisiin analogisesti unionin tuomioistuimen EY 231 artiklan toisen kohdan perusteella kehittämää oikeuskäytäntöä, jonka mukaan unionin oikeuden säädösten, jotka unionin tuomioistuin on kumonnut EY 230 artiklan perusteella tai joiden pätemättömyyden se on todennut EY 234 artiklan perusteella, vaikutukset voidaan tilapäisesti pysyttää.

- 64 Tämän osalta on toki muistutettava, että EY 231 artiklan toisen kohdan, josta on tullut SEUT 264 artiklan toinen kohta ja jota voidaan soveltaa vastaavasti myös pätevyyden arviointia koskevassa EY 234 artiklan, josta on tullut SEUT 267 artikla, mukaisessa ennakkoratkaisumenettelyssä, perusteella unionin tuomioistuimelle on annettu harkintavalta kussakin yksittäistapauksessa todeta, miltä osin unionin toimen, jonka se kumoaa tai toteaa pätemättömäksi, vaikutuksia on pidettävä pysyvinä (ks. mm. asia C-333/07, Régie Networks, tuomio 22.12.2008, Kok., s. I-10807, 121 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 65 Tätä toimivaltaa käyttäessään unionin tuomioistuin voi muun muassa joutua lykkäämään tällaisen toimen kumoamisen tai pätemättömäksi julistamisen vaikutuksia siihen asti, kunnes annetaan uusi toimi, jolla korjataan todettu lainvastaisuus (ks. vastaavasti kumoamisen osalta mm. yhdistetyt asiat C-402/05 P ja C-415/05 P, Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. neuvosto ja komissio, tuomio 3.9.2008, Kok., s. I-6351, 373–376 kohta ja pätemättömäksi julistamisen osalta em. asia Régie Networks, tuomion 126 kohta).
- 66 Kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, kumotun tai pätemättömäksi julistetun unionin toimen vaikutusten voimassa pitäminen, jolla pyritään siihen, ettei siihen asti, kunnes kumottu tai pätemättömäksi julistettu toimi on korvattu uudella toimella, synny oikeudellisesti sääntelemätöntä tilannetta (ks. mm. asia C-157/02, Rieser International Transporte, tuomio 5.2.2004, Kok., s. I-1477, 60 kohta), voidaan perustella oikeusvarmuutta koskevilla pakottavilla syillä, jotka johtuvat kaikista kyseessä olevista julkisista ja yksityisistä eduista (ks. mm. em. asia Régie Networks, tuomion 122 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), ja näin on sellaisen ajan, joka on tarpeen tällaisen lainvastaisuuden korjaamiseksi (ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Kadi ja Al Barakaat International Foundation v. neuvosto ja komissio, tuomion 375 kohta sekä em. asia Régie Networks, tuomion 126 kohta).
- 67 Tästä riittää kuitenkin todeta, että vaikka seikkojen, jotka ovat samankaltaisia kuin kyseisen unionin toimia koskevan oikeuskäytännön taustalla olevat seikat, perusteella voitaisiin analogisesti ja poikkeuksellisesti päätellä, että välittömästi sovellettavan unionin oikeuden säännön syrjäyttävää vaikutusta sen kanssa ristiriidassa olevaan kansallisen oikeuden sääntöön lykättäisiin tilapäisesti, tällainen lykkäys, jonka

edellytykset voisi määrittää vain unionin tuomioistuin, on esillä olevassa asiassa suljettava heti pois, koska sellaisia oikeusvarmuutta koskevia pakottavia syitä, joilla tämä voitaisiin oikeuttaa, ei ole.

68 Ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdystä päätöksestä ilmenee nimittäin, että tässä vaiheessa ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin, joka on yksin toimivaltainen arvioimaan sen käsiteltäväksi saatetun asian tosiseikkoja, katsoi, että pääasiassa kyseessä olevalla rajoittavalla säännöksellä ei myötävaikuteta tehokkaasti vedonlyöntitoiminnan rajoittamiseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla, joten unionin tuomioistuimen aikaisemmasta oikeuskäytännöstä ilmenee, että tällainen säännös, jota ei voida oikeuttaa tavoitteella, joka koskee peleihin liittyvään liialliseen tuhlaamiseen houkuttelemisen estämistä ja peliriippuvuuden torjuntaa, on ristiriidassa EY 43 ja EY 49 artiklan kanssa.

69 Kaiken edellä esitetyn valossa ensimmäiseen esitettyyn kysymykseen on vastattava, että välittömästi sovellettavan unionin oikeuden ensisijaisuuden vuoksi kansallista säännöstöä, joka koskee julkista urheiluviedonlyöntimonopolia ja joka kansallisen tuomioistuimen toteamusten mukaan sisältää rajoituksia, jotka eivät ole sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden mukaisia, koska kyseiset rajoitukset eivät myötävaikuta urheiluviedonlyöntitoiminnan rajoittamiseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla, ei voida soveltaa siirtymäajan.

Toinen kysymys

70 Ensimmäiseen kysymykseen annetun vastauksen valossa toista esitettyä kysymystä ei ole tarpeen tarkastella.

Oikeudenkäyntikulut

- 71 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Välittömästi sovellettavan unionin oikeuden ensisijaisuuden vuoksi kansallista säännöstöä, joka koskee julkista urheiluvendonlyöntimonopolia ja joka kansallisen tuomioistuimen toteamusten mukaan sisältää rajoituksia, jotka eivät ole sijoittautumisvapauden ja palvelujen tarjoamisen vapauden mukaisia, koska kyseiset rajoitukset eivät myötävaikuta urheiluvendonlyöntitoiminnan rajoittamiseen johdonmukaisella ja järjestelmällisellä tavalla, ei voida soveltaa siirtymäajan.

Allekirjoitukset